

Problematisk idealisering af børns voksenalder tegn-skabelse

Dette er en advarsel mod de mulige konsekvenser af Gunther Kresses vedholdende negative omtale af de verbalsproglige normer som en social magtfaktor, der modarbejder barnets frie udvikling af egne tegn for betydning. Hvis denne holdning breder sig og får de voksne til at vælge en mere tilbagetrukket rolle, vil det ramme den nødvendige voksen-barn formidling af det fælleskulturelle skriftsprog.

Jeg er bekymret for langtidsvirkningen af Gunther Kresses hastigt voksende indflydelse som international autoritet og meningsdanner på skriftsprogssområdet. Hvor det hidtil har været anset for naturligt og nødvendigt, at barnet tilegner sig det fælleskulturelle verbalsprog såvel mundtligt som skriftligt, bliver de verbalsproglige normer nu beskrevet af Kress som en social magtfaktor, der modvirker barnets mulighed for at udvikle sine egne kreative tegn for betydning. For Kress udgør den verbalsproglige konvention en social kraft, der historisk-socialt-kulturelt har knyttet ordenes udtryk 'tilfældigt' til deres betydning:

Both *arbitrariness* and *convention* point to social power, though in distinctly different ways: *arbitrariness* as an indication of a social power which is sufficiently strong to tie any form to any meaning; and *convention* – the effect of *social power over time* – as a social force which acts to keep signs *stable*, a stabilizing force for the community which subscribes to it. In this account, the actions of individuals cannot change signs or the relation of the sign to the system of signs. (Kress 2010:63)

Og denne side ved samfundets skriftsprog bliver så af Kress udlagt som en social barriere for barnets første selvstændige forsøg på at udtrykke sig visuelt:

The notion of *arbitrariness* goes directly against the notion of the sign-maker's *interest* in the making of signs and meaning. (Kress 2010:64)

Hvis dette billede efterhånden slår rod blandt pædagoger og forældre, risikerer vi, at de voksne begynder at trække sig skyldbetonede tilbage og helt overlade børnene til deres indbyrdes leg og kommunikation for ikke at forstyrre deres kreative skabelse af tegn for betydning. Som en studerende gjorde det, da hun efter at have læst Kress, ville foretage nogle observationsstudier af børnehavebørns indbyrdes kommunikation. Hun fortalte mig, at hun var meget optaget af Kress og derfor havde gjort sig umage for, at ingen voksne ville blande sig i børnegruppens indbyrdes kommunikation under observationerne. Da jeg stilfærdigt nævnte, at for mig var det også et skræmmebillede på en mulig fremtidig Kress-domineret sprogpædagogik, fik vi os en samtale om, hvilke sider af barnets udvikling, der bedst tilgodeses i samvær med voksne, og hvilke ikke.

Taleudvikling og skriftudvikling kræver voksenkontakt

Sproget, såvel mundtligt som skriftligt, er en højere psykisk funktion, der kun kan tilegnes i interaktion med mennesker, der er længere fremme i udviklingen på dette område end børnene (Vygotskij). Tænk, hvis en forsker en dag fortalte os, at vi skulle afstå fra at tale med små børn, fordi vi derved ville komme til at forhindre dem i at udvikle deres egne frie, kreative lydtegn i kommunikationen med andre børn, (som altså også måtte tænkes ikke at have hørt de voksne tale)! Absurd, ville vi med

sikkerhed tænke. Og hvad angår Kresses frygt for, at de verbalsproglige normer skulle hæmme børnenes brug af andre modaliteter, viser al erfaring da også, at børns tilegnelse af det fælleskulturelle talesprog på ingen måde forhindrer dem i at udvikle deres egne ord og udtryk og udfolde sig kreativt i andre modaliteter end de verbalsproglige. Det samme gælder skriftsproget.

De voksne og samfundet mod børnene

Verbalsproglige normer og ikke-sproglige modaliteter udelukker ikke hinanden! Men Kress sætter dem ikke desto mindre op som nærmest ontologiske modsætninger:

So here, in a schematic form, is the contrast between adults' views and the practices of children:

- Convention versus 'truth'
- Correctness versus accuracy
- Culturally made means used conventionally versus apt use of that which is to hand for the purpose
- Language as writing versus whatever is to hand that is apt for the purpose

These distinct principles exist together with a difference in approach to meaning making which can be characterized as *the use of ready-made signs in line with convention versus signs-to-be-made with interest governing both sign making and sign use*. (Kress 2003:155)

Men børns fantasifulde udnyttelse af 'alle de forhåndenværende midler' for at skabe tegn bliver på ingen måde forhindret af, eller erstattet med deres brug af ord eller bogstaver på papir eller skærm. Ikke desto mindre ønsker Gunther Kress at give os indtryk af en uforenelig kløft mellem børns og voksnes udtryksmåder, hvor voksne synes helt blinde for børns åbne og fordomsfri tilgang til verden:

Adults, having been 'socialized', are oriented toward convention – the frame of rules which their societies have erected to regulate social action. Children are oriented to 'truth', to that which the evidence of their senses seems to tell them is incontrovertibly the case. Convention hovers close to 'law'; what conforms to convention is 'correct', and what does not conform is therefore to be avoided. So an orientation to convention leads to a focus on correctness, while an orientation to 'truth' leads to a focus on accuracy. (Kress 2003: 154)

Her tegnes der indirekte, men umisforståeligt, et billede af små børns første forsøg på at udtrykke sig visuelt som et felt, der rettelig burde betragtes ud fra sin helt egen betydning, uafhængigt af og frigjort fra voksenindblanding, og som en fase, der mister sin udviklingsværdi, hvis voksne blander sig med demonstration af eller forslag til brug af konventionelle verbalsproglige tegn. Mødet mellem samfundets verbalsprogsnormer og børnene bliver for Kress et møde mellem undertrykkere og undertrykte. Det er muligt, at han ikke mener det helt så bogstaveligt. Men sådan vil han blive læst af mange.

Skriftsproget kan formidles meningsfuldt og rummeligt

Løsningen på Kresses modsætningsproblemer er ikke voksne, der overlader børnene til sig selv, men voksne, der inddrager skriftsproget meningsfuldt i deres daglige samvær med børn, med et anerkendende blik for det enkelte barns kreativitet og

fantasiudfoldelse. Gunther Kresses radikale holdning skal måske forklares med, at han kun har erfaringer fra en traditionel, lyd-baseret begynderundervisning og ikke med en mere progressiv, sproglig-kommunikativ tilgang som i den nye skriftsproglighed (Bundsgaard og Kjertmann 2012; Goodman 2005; Kjertmann 2011 og 2015).

Litteratur

Bundsgaard, Jeppe og Kjeld Kjertmann 2012: Fra lydparadigme til indkultureringsparadigme, *Læsepædagogen* 2/2012

Goodman, Ken 2005: *What's Whole in Whole Language*. 20th Anniversary Edition. RDR Books. Berkeley, California

Kjertmann, Kjeld 2011: Pligtlæsning og lystlæsning - Den uformelle læsnings didaktik, *Læsepædagogen* 3/2011

Kjertmann, Kjeld 2015: *Indkulturering - en ny læsestart i takt med tiden*. Syddansk Universitetsforlag

Kress, Gunther 2003: Perspectives on Making Meaning: the Differential Principles and Means of Adults and Children. In: Nigel Hall, Joanne Larson and Jackie Marsh (eds.) *Handbook of Early Childhood Literacy*. Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi

Kress, Gunther 2010: *Multimodality. A social semiotic approach to contemporary communication*. Routledge, London and New York.

Kjeld Kjertmann, ph.d

Tidligere lektor I dansk sprog og læsning ved DPU